

УДК (330.117 + 334.722).008.8(504 + 338.49)

**ПОТЕНЦІАЛ СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО
ПАРТНЕРСТВА У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ
ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ**

Рассадникова С.І.

Досліджено теоретичні засади становлення державно-приватного партнерства при формуванні екологічної інфраструктури: розкрити сутність, існуючий потенціал, переваги впровадження державно-приватного партнерства для держави, бізнесу, населення, загальні умови для забезпечення реалізації концепції партнерських відносин між державою і бізнесом, надані наукові і прикладні рекомендації.

Розгортання екологічної кризи і згубних екологічних трансформацій у світі та Україні знаходить прояв у загальному розповсюдженню і загостренні екологічних проблем. Масштабну загрозу для розвитку суспільства, економічного зросту країн світу, якості життя і добробуту населення представляють руйнування біосфери і зниження біорізноманіття, виснаження природних ресурсів і накопичення відходів як результат забруднення довкілля, поява дефіциту водних ресурсів, порушення рівноваги екосистем, зміна клімату.

У відповідь на цивілізаційні та глобалізаційні виклики світовим співтовариством та окремими державами, також Україною розпочато цілий ряд мір по стабілізації екологічної та економічної ситуацію пов'язаної з деградацією довкілля та вичерпанням природних ресурсів.

Розв'язання сучасних екологічних проблем розвитку екологічної інфраструктури потребує налагодження дієвої взаємодії та розподілу функцій між державою і ринком, ефективної системи інвестиційного забезпечення і управління, розробка і застосування ефективної моделі партнерських відносин та взаємодії влади і бізнесу, впровадження основних найбільш значущих принципів формування концепції сталого розвитку.

Проблема розвитку механізмів державно-приватного партнерства є особливо актуальною в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів і фінансових можливостей бюджетів, відсутності припливу іноземного і вітчизняного капіталу в економічну, соціальну і екологічну інфраструктуру, держава не в змозі залишатися самостійним джерелом фінансування по підтримці, відновленню і розвитку екологічної інфраструктури.

Серед найбільш вагомих вітчизняних і зарубіжних наукових праць з проблем дослідження теорії і практики державно-приватного партнерства варто відзначити Баженова А.В., Варнавського В.Г., Войнатовської М.Г., Данилишина Б.М., Дерябиної М.С., Б.М., Запатриної І.В., Іванова І. Л., Мартусевич Р., Міхеєва В. А., Мішенина Є. , Павлюк К.В., Полякова О. М., Ребок В. та інші наукові роботи вчених. Формування механізмів державно-приватного партнерства у розбудові і розвитку екологічної інфраструктури відноситься до нових інноваційних підходів і потребує розробки методологічних і методичних засад державно-приватного партнерства, розкриття сутності державно-приватного партнерства, переваг та потенціалу застосування при формуванні екологічної інфраструктури в Україні

Метою статті є розробка теоретичних засад становлення державно-приватного партнерства при формуванні екологічної інфраструктури та розкриття потенціалу їх впровадження в означеній сфері в Україні. Досягнення поставленої мети зумовили необхідність розв'язання наступних наукових задач: визначити проблему та необхідність застосування механізмів державно-приватного партнерства, розкрити сутність, існуючий потенціал, загальні умови для забезпечення реалізації концепції партнерських відносин між державою і бізнесом при розбудові екологічної інфраструктури, визначити переваги впровадження державно-приватного партнерства для держави, бізнесу, населення у сфері формування екологічної інфраструктури, надати наукові і прикладні рекомендації.

Важливе місце та значення набуває екологічна інфраструктура у підвищення ресурсоефективності економіки країни та збільшення якості і кількості природного капіталу яка забезпечує умови для ефективного функціонування економіки та комфортної життєдіяльності населення, підвищення конкурентоздатності економіки. Наукові дослідження екологічної інфраструктури у сучасній вітчизняній економічній теорії знаходяться у початковій стадії та вивчаються вченими Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України.

Під екологічної інфраструктурою слід розуміти комплекс об'єктів, територій, мереж і систем природного і та антропогенного походження, які функціонують за природними законами, а також забезпечують умови для підтримання збалансованого розвитку природного середовища, збереження середовища життя людини, а також сукупність контролюючих і та запобіжних обслуговуючих ланок, які мають завдання гарантувати нешкідливі щодо довкілля оптимальні умови діяльності всіх галузей екологічного виробництва, організацій і установ, які здійснюють господарську діяльність на певній території [1, с.37; 2, с.18]. До об'єктів екологічної інфраструктури відноситься комплекс спеціалізованих

підприємств та установ, окремих природоохоронних об'єктів, інженерних споруд і комунікацій, а також структурно-функціональних елементів виробничо – технологічних систем і об'єктів соціального призначення, що мають забезпечити охорону навколишнього природного середовища, відтворення, збереження й примноження природних ресурсів, підтримання життєвого середовища у сприятливому стані.

Україна знаходиться на перших етапах розвитку державно-приватного партнерства, однак, функціонування ДПП отримало певне розповсюдження в країні у різних галузях господарства та видах економічної діяльності. У сучасному часі проекти державно-приватного партнерства реалізуються у різних сферах національного господарства: авіатранспорті, залізничному транспорті, автотранспорті і автомобільні дороги, порти, гірничо-металургійний комплекс, будівництво, житлово-комунальне господарство та інше. Найбільшого розповсюдження вони набули у інфраструктурних галузях господарства.

В сфері природокористування та охорони навколишнього природного середовища формування механізму взаємодії державно-приватного партнерства знаходиться на початкових стадіях розробки і реалізації, потребує значних зусиль по створенню теоретичних, методичних та прикладних засад по співпраці бізнесу і влади, ефективного залучення приватного сектору до розбудови, відтворення, покращення і розвитку екологічної інфраструктури країни.

Верховною Радою України було прийнято Закон України №2404-VI «Про державно-приватне партнерство»[3], яким визначено організаційно-правові засади взаємодії державних партнерів з приватними та основні принципи державно-приватного партнерства на договірній основі.

Для вирішення складних та масштабних екологічних проблем в Україні було прийнято Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики до 2020 року» [4], в якому сформульовані принципи державної екологічної політики, стратегічні цілі та завдання, основні механізми та інструменти її реалізації. В документі в якості проблеми вказано на обмеженості бюджетних коштів та в зв'язку з цим важливим є пошук нових джерел фінансування природоохоронних заходів та дій, пов'язаних з відтворенням та підтриманням природних ресурсів у належному стані. До 2020 року необхідно забезпечити сприятливий податковий, кредитний та інвестиційний клімат для залучення коштів міжнародних донорів та приватного капіталу в природоохоронну діяльність. Для реалізації запропонованих урядом у законодавчих актах і законах цілей та механізмів досягнення екологічно збалансованого розвитку невідкладно потрібна розробка механізмів

державно-приватного партнерства для розбудови екологічної інфраструктури і сталого природокористування.

Доцільність аналізу сутності механізмів державно-приватного партнерства пов'язано з новизною зазначеного поняття, його соціально-економічним значенням для суспільства, важливістю перспективи і потенціалом впровадження у практику господарювання.

Узагальнення сутності поняття державно - приватне партнерство на основі дослідження визначення представлених у закордонних і вітчизняних наукових публікаціях, позиціях практиків, оцінках змісту категорії міжнародними організаціями дає можливість прийти до висновку (рис. 1):

- розглядається як інститут взаємодії і сумісного регулювання держави і бізнесу;
- форма довгострокового співробітництва між державою, органами місцевого самоврядування і приватними фірмами, залучення приватного бізнесу (капіталу, компетенції) до вирішення суспільно значимих проблем, реалізації проектів;
- інструмент довгострокової державної політики розвитку країни, території, соціально значущих об'єктів на основі залучення приватних інвесторів, бізнесу в умовах розподілу ризиків і винагороди (прибутку);
- узгодження інтересів суспільства і приватного сектору економіки, усіх зацікавлених сторін, стейк-холдерів в процесі встановлення взаємовигідних стосунків, системи партнерських відносин між владою і бізнесом;
- система економічних відносин між державою і приватним сектором економіки на взаємовигідних засадах і прозорості прийняття рішень по суспільно значущим проблемам економічного, соціального і екологічного характеру;
- механізм взаємодії бізнесу і держави на основі розподілу можливостей і ризиків, об'єднання зусиль, ресурсів, переваг задля сумісного функціонування по подоланню гострих проблем існуючих у суспільстві.

Бурхливий розвиток різноманітних форм державно-приватного партнерства у всіх регіонах світу, їхнє широке розповсюдження у різних галузях економіки дозволяють трактувати цю форму взаємодії як характерну рису сучасної ринкової економіки»[5, с.24].

Для реалізації потенціалу державно-приватного партнерства в Україні і особливо у такій специфічній сфері як екологічна інфраструктура необхідно повною мірою використати досвід закордонних країн по поширенню концепції державно-приватного партнерства, традиції узгодження інтересів та ресурсів в процесі взаємодії влади і бізнесу.

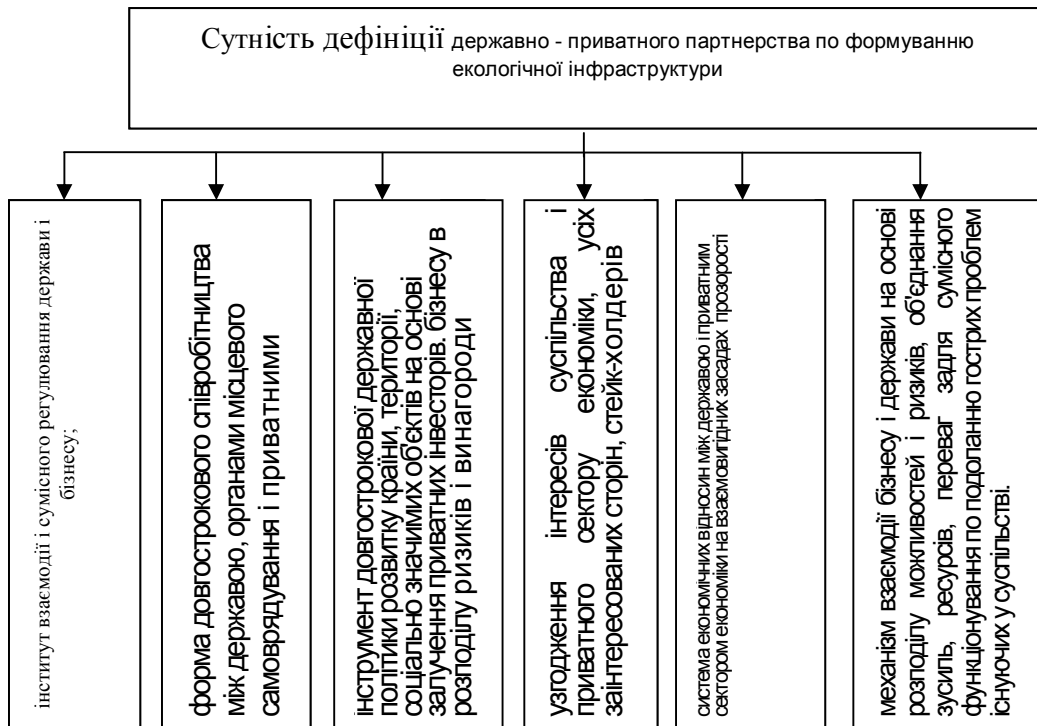

Рис.1. Підходи до визначення сутності поняття державно-приватне партнерство по розбудові і розвитку екологічної інфраструктури

Пошук оптимальної моделі сумісного фінансування проектів по розбудові екологічної інфраструктури включає дослідження досвіду реалізації проектів і виявлення закономірностей і технологій досягнення успіху взаємодії державного і приватного секторів економіки у різних країнах світу, узгодження національних, регіональних і приватних інтересів.

Загальні умови для забезпечення впровадження механізмів державно-приватного партнерства у практику формування і розробки проектів розбудови і розвитку екологічної інфраструктури необхідно в українських реаліях створювати з урахуванням зарубіжного досвіду функціонування державно-приватного партнерства у різних секторах економіки і видах економічної діяльності.

Переваги механізмів державно-приватного партнерства у формуванні екологічної інфраструктури (рисунок 2) створюють сприятливі умови для їх ефективного впровадження в українську практику господарювання, для залучення приватного бізнесу, встановлення конструктивного діалогу між органами влади і управління та

зацікавленими потенційними учасниками проектів державно-приватного партнерства.

Головними передумовами для розробки і реалізації механізмів державно-приватного партнерства в сфері формування екологічної інфраструктури в Україні є наступні:

- розвиток інституційного базису суспільства, стабільні темпи зростання національної економіки, створення інституцій громадського суспільства;
- удосконалення законодавства і створення розвинутої нормативно-правової основи;
- підвищення ефективності рівня управління та екологічної політики державними органами влади, визначення державно-приватного партнерства в сфері формування екологічної інфраструктури в якості пріоритетного напрямку діяльності держави і органів здійснюючих екологічну політику, контроль за станом довкілля;
- здійснення проектів ДПП передбачає виконання однієї або кількох функцій таких як: проектування; фінансування; будівництво; відновлення (реконструкція, модернізація); експлуатація; пошук; обслуговування, а також інших функцій, пов'язаних з виконанням договорів на умов партнерства. При здійсненні проектів ДПП в Україні можуть укладатися договори про концесію; спільну діяльність; розподіл продукції; інші договори;
- досягнення переваг від ДПП для більшості економічних агентів вважається можливість залучення бюджетних коштів для здійснення проекту, доступ до раніше закритих сфер економіки, для бізнесу важливим є доступ до об'єктів державної або муніципальної власності; партнерство з державою відкриває і розширює можливості для отримання кредитів від вітчизняних і зарубіжних фінансових організацій.

Потенціал державно-приватного партнерства у формуванні екологічної інфраструктури великий в Україні, якій включає сукупність додаткових ресурсів, можливостей для рішення суспільно значущих екологічних проблем несучих загрозу життєдіяльності населення і функціонуванню економіки, її ефективності та конкурентоздатності. Прояв існуючого потенціалу знаходиться у перевищенні та перетворенні переваг об'єднання державного і приватного сектор економіки над існуючими перешкодами, нейтралізації недоліків, отримання додаткових вкрай потрібних ресурсів, які не можливо ефективного залучити іншим засобом, новітніх організаційних, управлінських, економічних, інвестиційних рішень, технологій, менеджменту, стимулів, важелів та інструментів, креативних ідей, позитивних результатів і екстернальних ефектів від застосування цих сучасних механізмів взаємодії влади і бізнесу, населення і некомерційних організацій.

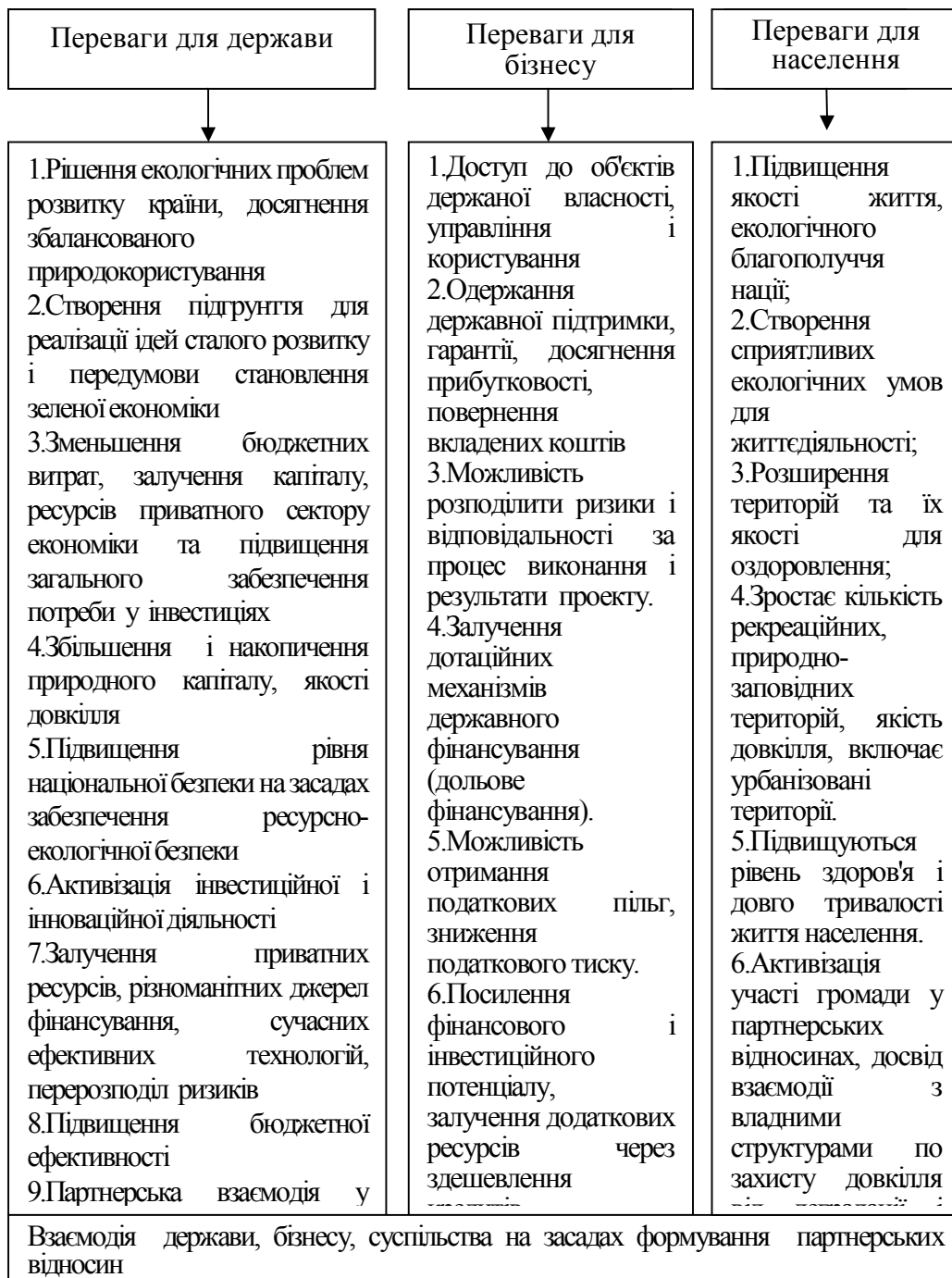

Рис.2. Переваги формування механізмів державно-приватного партнерства у розбудові і розвитку екологічної інфраструктури для різних груп стейк - холдерів

Переваги механізмів державно-приватного партнерства у формуванні екологічної інфраструктури створюють сприятливі умови для їх ефективного впровадження в українську практику господарювання, для залучення приватного бізнесу, встановлення конструктивного діалогу між органами влади і управління та заінтересованими потенційними учасниками проектів державно-приватного партнерства.

Визначна та ведуча роль у ініціації розробки, використанні та розповсюдженні механізму ДПП у формуванні екологічної інфраструктури належить державі та її владним структурам в силу виконання державою особливих економічних, законотворчих та публічних функцій, забезпечення задоволення суспільних потреб та інтересів, усього населення країни, національної економіки. Державні органи влади призначені регулювати, контролювати, планувати, прогнозувати, координувати, стимулювати економічні процеси країни, гарантувати «правила гри» суб'єктів господарювання.

Партнерські відносини між владою і бізнесом припускає фінансову участь у реалізації проектів екологічної інфраструктури у формі ДПП приватного сектору економіки та отримання додаткових фінансових, інвестиційних, інтелектуальних та інших ресурсів, знаній, технологій, сучасного менеджменту. Однак, сподіватися, що приватний партнер, бізнес стане могутнім крупним інвестором та візьме на себе більш частину фінансових витрат, переважно за рахунок приватного партнера ні виправдані та ні чим не обґрунтовані. Співвідношення публічних та приватних фінансів у реалізації інфраструктурних проектів можливо у пропорції 50 : 50 при вкрай благо сприятливих обставинах та, як показує зарубіжний досвід.

Підтримка стану і розбудова екологічної інфраструктури потребує розвиток механізмів державно-приватного партнерства, узгодження інтересів держави, бізнесу, населення, некомерційних суспільних організацій. Перспективи впровадження механізмів державно-приватного партнерства у формуванні екологічної інфраструктури передбачають проведення послідовних реформ у інвестиційній сфері забезпечення природокористування, узагальнення світового досвіду використання механізмів державно-приватного партнерства, розкриття переваг і недоліків, перешкоди реалізації механізмів державно-приватного партнерства у формуванні екологічної інфраструктури в Україні.

Висновки. Механізм державно-приватного партнерства (ДПП) знаходиться на початкових стадіях застосування для відновлення економічного зростання й модернізації економіки країни, впровадження у різні сектора економіки і, в першу чергу, у розвиток інфраструктури. Уряд і провідні міжнародні інституції займають активну позицію в популяризації ідеї ДПП в Україні. Саме під їх впливом було розроблено і

прийнято новий закон про ДПП. Іноземні консультанти все частіше запрошуються до моделювання значних проектів, замовником яких виступає держава і місцеві громади.

Постановка проблеми по використанню механізмів державно-приватного партнерства при розбудові і формуванню екологічної інфраструктури вперше ініційована та не суперечить законодавству про державно-приватне партнерство. Наукові дослідження знаходяться на перших етапах освоєння даної тематики, відсутні концептуальні розробки і методичних підходів до стратегії переходу к партнерству між державою і приватним сектором економіки.

В той же час інші сфери застосування механізмів державно-приватного партнерства, окремо по розбудові і формуванню екологічної інфраструктури, ні вступає у протиріч з визначеним Законом України «Про державно-приватне партнерство», згідно закону державно-приватне партнерство може застосовуватися в інших сферах діяльності ні визначених у законі. Державний і приватний сектори з їх особливостями, властивостями, характерними рисами відповідають потребам суспільства у розвитку екологічної інфраструктури, в результаті поєднання котрих створюються додаткові переваги для рішення екологічної проблеми і можливе досягнення синергетичного ефекту при формуванні екологічної інфраструктури і для суспільства у цілому.

Поставлені цілі і завдання розвитку України у державних і програмних документах спів узгоджуються з проблемою і задачами розвитку екологічної інфраструктури на основі формування різних інститутів взаємодії держави і бізнесу, надзвичайно актуально для ефективної економічної і екологічної політики, реалізації запланованих заходів і дій уряду.

Дослідження наукових джерел, практики господарювання дозволяє призвести висновок про можливість ефективної взаємодії між владою і бізнесом в умовах знаходження перетини, пристайності функцій та функціональних обов'язків держави та бізнесу, їх взаємному доповненню

В результаті дослідження встановлено: перевагами залучення приватного партнера для інвестування проекту при незначному розмірі фінансового та інвестиційного вкладу стає отримання ефективного менеджменту проекту, знання, сучасних нових технологій, модернізації устаткування, забезпечення вибору та реалізації більш оптимальних рішень, додаткових ефектів для держави у вигляді зниження навантаження на бюджет, підвищення ефективності управління, залучення досвідчених кваліфікованих кадрів, збільшення кількості проектів. що реалізуються у сфері формування екологічної інфраструктури, її відтворення, оновлення, підвищення якості екологічних благ та послуг.

Література:

1. Екологічна інфраструктура природокористування. Глосарій (Наук ред. д.е.н., проф. Харічков С.К. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України. 2010. – 115 с.
2. Харічков С.К. Модернізація екологічної інфраструктури як визначальний фактор переходу до збалансованого(сталого)розвитку України //Природно-ресурсний потенціал збалансованого (сталого) розвитку України: Матеріали міжнар. наук-практ. конференції (Київ, 19-20 квітня 2011 р.) у 2 т.- К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2011. – Т.1. – С.17-21.
3. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 №2404-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. - <http://portal.rada.gov.ua/>.
4. Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики до 2020 року» від 21 грудня 2010 року N 2818-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=38406.
5. Дерябина М.С. Государственно-частное партнерство: теория и практика //Экономический анализ: теория и практика. – 2009. - №12. – С. 20-31.

Abstract

Rassadnikova S.I.

Potential formation of public-private partnership in building environmental infrastructure in Ukraine.

The theoretical principles of the formation of public-private partnership in the formation of environmental infrastructure: to reveal the essence of the existing potential benefits of public-private partnerships for government, business, population, general conditions for implementing the concept of partnership between government and business, provided scientific and practical recommendations.